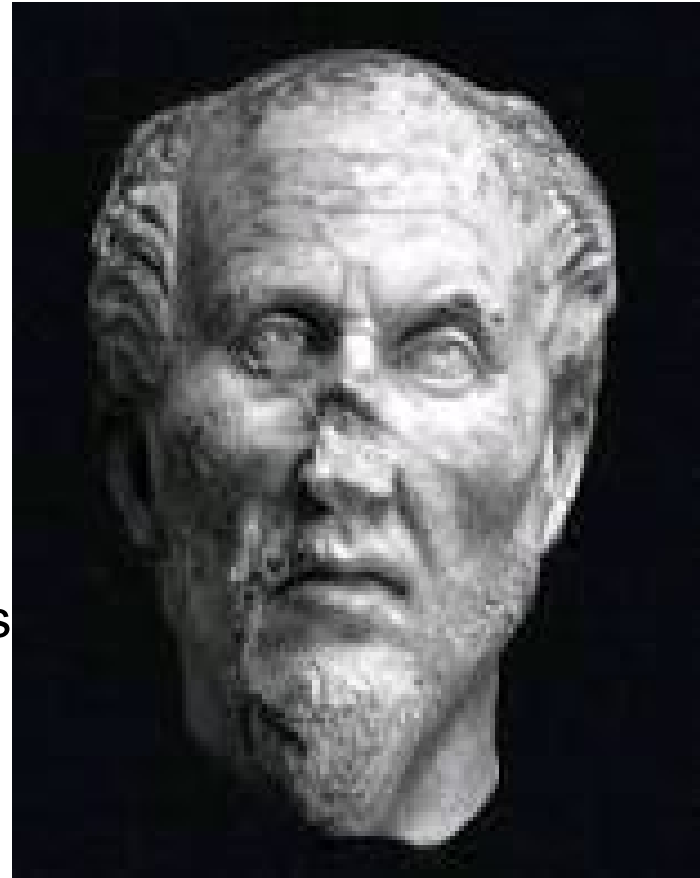

JÁ - paradox vědomí

novoplatonik PLÓTINOS

- (205 Lykopole (Egypt) - 270 Puteole u Říma)
- 231 studia v Alexandrii, jde si poslechnout
- 232-242 Ammónia Sakka, spolužáci Herrénius a Origenés; 234 narozen Porfyrios;
- 243 s armádou císaře Gordiana v Mezopotámii;
- 244 Gordian zavražděn, útěk do Antiochie;
- 244-253 přednáší v Římě, ale nic nepíše;
- 246 Amélius rediguje poznámky P. přednášek;
- 263 Porfyrios přichází z Athén do Říma;
- 266 senátor Sabinillus (VP 7,31 a 12,1) je toho roku konzulem a jeho přítelem je císař Gallienus a jeho manželka císařovna Salonina;
- projekt Platónopolis: Plótinus zamýšlí obnovit zničené město v Kampanii;
- 268 Porfyrios stížen depresí; zavražděn Gallienus;
- 269 Plótinus nemocen (plicní tuberkulóza?) odchází na Zéthův pozemek v Kampanii, kde umírá 270; 301 Porfyrios rediguje Enneady a Život Plótinův (VP-Vita Plotini)a vydává obojí;

Způsob vyučování

- *Protože vybízel přítomné, aby mu kladli otázky, jeho hodiny byly neuspořádané a plné tlachání (VP 3,35).*
- *Někteří lidé, kteří ho v té době znali, ho pokládali za rozšafného mluvku a pohrdali jím, protože nechápali, co říká, a protože mu naprosto scházela jakákoli teatrálnost sofistů i jejich nadutost. Vždyť ve svých hodinách vypadal jako člověk, který rozprádá obyčejné hovory, a ne jako někdo, kdo dovede rychle představit nezvratné logické důvody, o něž opírá svůj výklad. I já Porfyrios jsem měl podobný dojem, když jsem ho slyšel poprvé.(VP 18,2)*
- *...až přišel jistý posluchač Thaumasio s tím, že si přeje, aby Plótinus podával obecné výklady, a že si chce z jeho výkladů dělat poznámky, a že už není ochoten ustavičně snášet Porfyriovy otázky a odpovědi. Plótinus mu na to odpověděl: Ale když nebudeme řešit aporie, které nám Porfyrios předkládá, nebudeme vůbec schopni mluvit o ničem, z čeho by sis mohl dělat poznámky (VP 13,12)*

Enneady

(psané řecky, 9x6=54 pojednání)

Jsou to jakási kázání, zápis tradice;
Plótinus chce vyjádřit jediné: nevyslovitelnou zkušenost.

„Plótinovy Enneady jsou duchovní cvičení, v nichž duše sama sebe opracovává, tj. očišťuje, oprostuje a pozvedá na úroveň čistého myšlení, aby nakonec sama sebe překročila v extázi (...) Plótinus chce vyjádřit jen jedno. Aby to mohl říci mobilizuje všechny možnosti jazyka své doby, ale nedořekne to nikdy.“

(Pierre Hadot (1922-2010), *Plótinus aneb prostota pohledu*, přel. Filip Karfík, Ekumené 1993, s.9)

(...) pak jednej jako sochař (...) i ty sekej co je přebytečné, narovnej, co je křivé, vyčisti, co je temné, at' to září, a nepřestávej opracovávat svoji sochu, dokud v tobě nezazáří božský jas ctnosti (...) (I,6,9,7)

Je třeba (...) nedívat se je třeba zavřít oči a vyměnit tento běžný zrak a probudit onen jiný, který sice mají všichni, ale kterého jen nemnozí užívají. (I,6,8,23)

(...) naše duše není utopena ve smyslovém světě, nýbrž cosi z ní je vždycky ve světě duchovním. (VI,8,8,1)

Charakteristika doby - mystická zkušenost

Gnóze, prolínání světů, mystika

Tělo je vězení, tělo se člověku hnusí a cítí se v tomto světě cizincem.

Předmětem, jenž je hoden poznání, byl pro lidi této epochy jedině Bůh. Byl nejen předmětem poznání, ale i jeho zdrojem, neboť k poznání, stejně jako ke spasení je třeba dopomoci. Poznání se takto stalo závislým na zjevení.

Plótinus není gnostik:

- Duchovní svět není jinde než v nás samotných, je to „JÁ ve své hlubině“.
- Nepohrdá hmotným světem.
- Svět idejí není nic než hmotný svět osvobozený od své hmoty a převedený na svoji krásu a proto může být vnímán s větší rozkoší než hmatatelný svět, například vzpomínky na vlastní dětství se zdají s postupujícím věkem čím dál krásnější. Svět idejí a svět hmotný vyjadřují totéž ve dvou rovinách.
- Extatické zážitky se pokouší vyvolávat přirozeně.

Henri Bergson
(1859-1941)

Mystická zkušenost je univerzální a významný fenomén lidského života.

Ludwig Wittgenstein
(1889-1951)

Existuje nevyjádřitelné.
To se ukazuje
mystično.

- ...všechno je tam plné života a jakoby vřelo. Je to jakoby všechno vyvěralo z jediného pramene a jakoby to nebyl jeden určitý dech nebo jedna teplota, nýbrž jakoby v sobě jediná jakost obsahovala a uchovávala všechny jakosti, sladkost spolu s vůní a zároveň s chutí vína, všechny moci šťáv a odstíny barev i všechny jakosti, které lze rozpoznat hmatem; a necht' jsou tam i všechny zvuky, které je možné slyšet, všechny nápěvy a každý rytmus. (VI, 7,12,22)*
- *tehdy je schopna správně rozlišovat a poznávat, neboť tam není omylu. Vždyť jak by mohlo být něco pravdivějšího než Pravda. To, co říká, je tedy Ono, a říká to i potom a říká to i mlčíc, a když říká, že je šťastná, nelže, protože je šťastná. (VI, 7,34,25)*
- *Pochopíš-li (...) stále plynoucí nekonečnost, která v tam (v Duchu) je, nevyčerpatelnou a neúnavnou přirozenost, která v sobě nemá žádného nedostatku, jakoby překypovala životem, (VI,5,11,8)...pak se staneš opravdu svobodným.*

Vnitřní zrak - vnitřní vnímání existuje

...ano duchovní nahlížení je krásné a nejkrásnější ze všeho. Prodlévá v ryzím světle a v ryzí záři a objímá přirozenost všeho, co je - i tento náš svět je jeho stínem a obrazem – (...) a žije blaženým životem. (III, 8,11,26)

Představme si v myšlenkách tento svět, tak aby každá z jeho částí zůstala tím, čím je, a nesplývala s jinými částmi, ale přitom aby všechny jeho části tvořily jednotu, nakolik je to možné. Takže kdykoli by se objevila nějaká jeho část, například vnější nebeská sféra, doprovázel by ji okamžitě i zjev Slunce a spolu s ním i ostatních hvězd; a bylo by vidět i zemi a moře i všechny živé bytosti, jakoby v průhledné kouli, ve které by bylo vskutku možné na všechno se podívat. Měj tedy v duši jakousi světelnou představu koule, ve které je obsaženo vše...Střež tuto představu a pojmi v sobě jinou tak, že od té první odejmeš hmotný objem; a pak odejmi i každé místo i všechno, co je v té představě ještě hmotné... (V,8,9,1 a II, 9,17,4)

Platón: všechno vzniká na základě rozumové úvahy podle vzoru idejí.

Plótinós: všechno vzniká rozumem nezdůvodnitelně – paradoxně.

Svět idejí neuskutečňuje program, či plán, ale lze říci, že vynalézá sám sebe, že klade sám sebe.

J.J. Uexkhüll: Živel organismu je „melodií, která sama sebe zpívá“.

Život, který nachází, aniž by hledal, který vynalézá celek před částmi, tvar, který utváří sám sebe, je zároveň účelem i prostředkem, je bezprostřední i jednoduchý – pro rozvažování nepochopitelný. (Pierre Hadot)

Kdyby totiž idea byla nečinná a nebyl by v ní život, neměla by vůbec žádné „proč“; protože je to však idea a náleží Duchu (tj. světu idejí), odkud by měla odvozovat své „proč“, (ne-li ze sebe samé)? (V 17,2,19)

Svět a život obsahuje moudrost, ...které nebylo dosaženo přemýšlením, protože vždycky byla celá a nic jí nescházelo, aby se musela stát předmětem myšlenkového hledání. (V,8,4,36)

Tato moudrost nebyla složená z teorémů, nýbrž je jaksi celá a jedna (...) Položí-li ji tedy někdo na začátek, stačí to; neboť tato moudrost není ani z něčeho jiného, ani v něčem jiném. (V,8,5,5)

Duše postupuje vzhůru

Stav milosti, láska

Dokud Duše zůstává na úrovni Ducha, vidí sice krásné a vznešené věci, ale nemá ještě úplně to, co hledá. Jakoby se sice přibližovala ke krásné tváři, ta však jakoby dosud nedokázala strhnout její zrak, protože v ní nezáří Milost, která musí na krásu dopadat. (VI 7,22,21)

Jedna každá idea je tím, čím je sama sebou. Ale stává se předmětem touhy, když ji zabarví Dobro, jakoby idejím propůjčovalo jakousi Milost a probouzelo Lásku v těch, kdo po něm touží. (IV 7,22,5)

Milost (eurythmie) je pohyb, který dělá dobře.

Pozoruj, říká Leonardo, da Vinci, vinutí každé věci, pozoruj, chceš-li ji dobře poznat a zobrazit onen druh milosti, který je jí vlastní.

Bible: Bůh se stává vnímatelným srdcem v milosti. (Nové stvoření v Kristu je milost)

Láska je přítomnost Dobra v duši - sama duše se stává Dobrem. Je to stav naprosté pasivity, který touží po trvání. (Pierre Hadot)

Duše postupuje vzhůru k úplnému sjednocení

Splynutí s Dobrem

... a když se duši poštěstí dosáhnout Je [Dobro] a Ono přijde k ní, či spíš, když se Ono objeví ve své přítomnosti poté, co se duše odvrátila od všech přítomných věcí a připravila se, aby byla co nejkrásnější a dosáhla podobnosti ... - tu je spatří, jak se objeví v Ní. Neboť mezi Ní a Jím není nic jiného a oni už ani nejsou dva, nýbrž oba jsou Jedno. A již bys je nerozlišil, pokud je Ono přítomno. Jakousi nápodobou toho jsou vezdejší milenci, kteří také touží po spojení. Tehdy již duše ani nevnímá, že má tělo, protože je v Něm a nepovažuje se ani za cokoli jiného, ani za člověka, ani za živou bytost, ani za veškerenstvo, ... neboť pohled na cokoli z toho by zrušil její stav ... Kým je? Nemá to ani kdy zkoumat. (VI 7,34,8)

Dobro je mírné a přívětivé a plné něhy a je zde pro každého, kdo je chce. (V 5,12,33)

Jsouce tedy zároveň se všemi jsoucný, jsme jimi. A všichni jsme jedno. Protože se díváme ven, místo abychom se dívali na to, na čem závisíme, jsme jako četné tváře obrácené ven, jež však směrem dovnitř mají jediné temeno. Kdo by byl schopen se otočit,.. uviděl by zároveň Boha, sám sebe i veškerenstvo. (VI 5,7,8)

Duše postupuje vzhůru k mezi za kterou už nic není?

Jedno

Jedno završené tím, že nic nehledá, nic nemá a nic nepotřebuje jakoby přetéká a jeho překypující plnost tvoří vše ostatní. (V,2,1,5) (Je emanující.)

Ale náš výklad dospěl k tomu, že když jednotlivina ztratí jedno, nebude vůbec. Je tedy nutno dívat se na to, zda každá jednotlivá věc a jsoucno jsou totéž a zda je totéž jsoucno vůbec a Jedno. Je-li však bytí jednotliviny mnohost a Jedno zas být mnohostí nemůže, musí se obě vzájemně lišit (...) A dále, celkové jsoucno mající v sobě všechna jsoucna je ještě spíše mnohostí a něčím odlišným od Jedna, a má jedno podílení se a účastí na něm. Jsoucno má i život, vždyť není mrtvé. Tudíž je jsoucno mnohostí. (VI, 9,2,10) (Jedno není jsoucí.)

Jedno není tedy duchem, nýbrž tím, co duchu předchází. Duch je totiž něco určitého mezi jsoucími věcmi, ono však není něco, nýbrž každému předchází. Není ani jsoucno, neboť jsoucno má jakoby tvar jsoucna, ono však je bez tvaru, i bez tvaru duchovního. Protože přirozenost jedna vytváří všechny věci, nemůže být jednou z nich. Není tedy ani něco, ani takové, ani tolik, ani duchem ani duší. Není ani pohnuté ani v klidu, ani v místě, ani v čase „nýbrž samo o sobě jednotlivé“, spíše však bez jakéhokoli určení – každému určení předchází, předchází i pohybu a... (VI,9,3,35) (Je nevyslovitelné; Jedno je hranicí našeho jazyka)

nezplozený první princip

Jedno
Dobro

ideje

Bůh otec tvořící

zplozené

rozum, Duch (Nús)
nejvyšší Bůh

duchové, duše (psyché)
druhý nejvyšší Bůh

ostatní bohové (psyché)
včetně lidských duší:
Jedno, Duch
duše veškenstva
duše
tělo (soma)

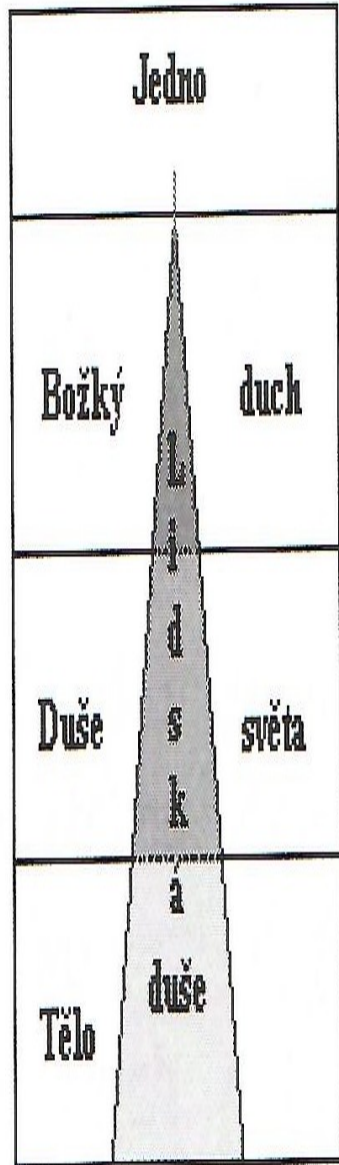
Bůh syn

Duch svatý

stvoření

hmotné věci

těla

Přechody mezi vnímáním a vnitřním vnímáním
mezi vědomím přítomnosti a přítomností

I u těch, kdo bdí, bys našel mnohé a krásné činnosti, pozorování a jednání, která v okamžiku, kdy pozorujeme a kdy jednáme, nejsou provázeny naším vědomím. Neboť ten, kdo čte, nemusí mít nutně vědomí toho, že čte, zvláště čte-li se zaujetím; a ten, kdo statečně jedná, nemusí mít nutně vědomí toho, že statečně jedná.

(I 4,10,21)

Protože ne vše, co je v duši, je proto již vědomé, nýbrž přichází to k nám teprve, když to dojde uvědomění
(V,1,12,5)

Je to jako chápání a vnímání sebe samého, ale je třeba dávat pozor, abychom se tím, že sami sebe budeme chtít vnímat více, sami od sebe nevzdálili. (V 8,11,3)

Chceme-li dosáhnout pravého Já (spochinutí, svobody, čisté existence), je třeba vzdát se reflexe ve prospěch kontemplace.

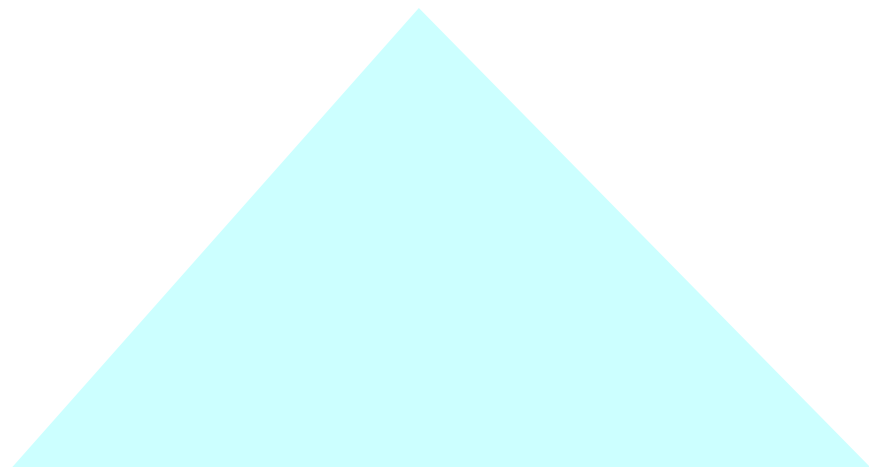

Dvě úrovně vědomí

Paradox JÁ

Vím, že jsem to JÁ, až když už nejsem ve stavu pravého JÁ

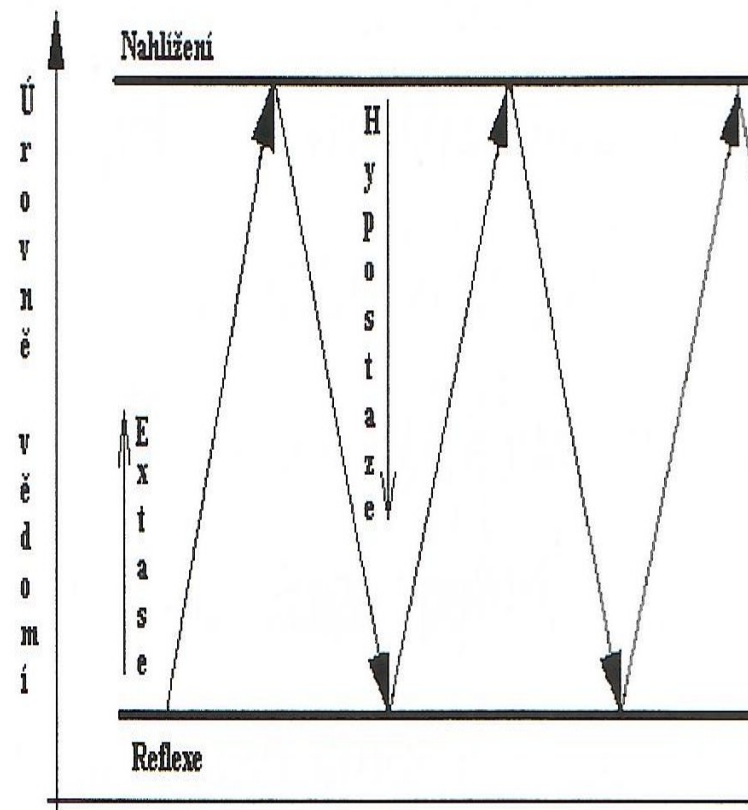
nahlížení pravé JÁ *theoría*
bezčasovost, bezprostřednost, život

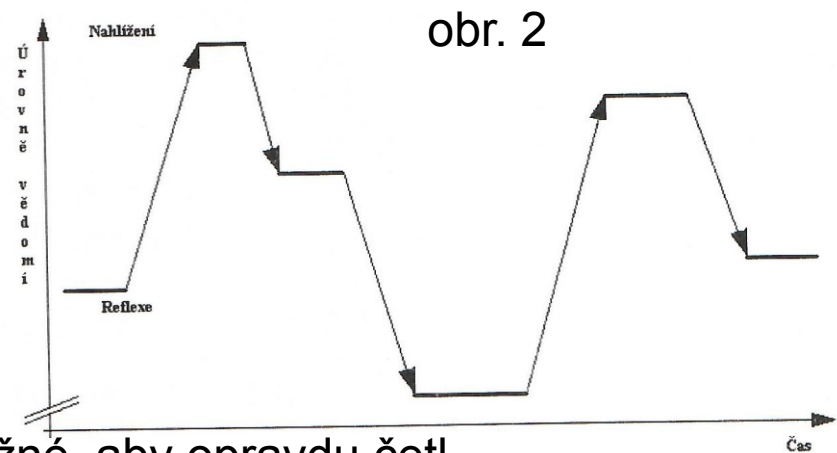
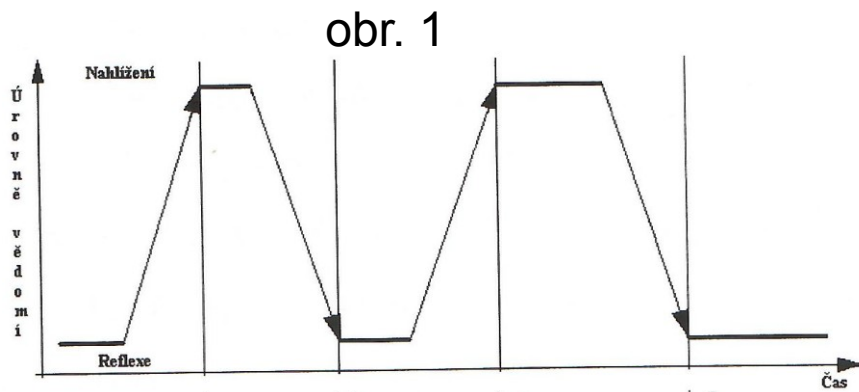

reflexe reflektované JÁ *logos*

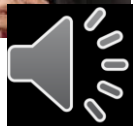
Uvědomuji si plynutí času,
že žiji v přítomnosti a jsem to já.

Ale ve chvíli, když si uvědomuji a říkám,
že jsem to já, již jím nejsem.

Když čtenář řekne: „ Já čtu.“ již není možné, aby opravdu četl. Obsahem výroku je činnost, která je vždy již minulá. Ono „Já čtu“ vyžaduje nutně časový odstup, v němž vzniká vědomí Já, které četlo, a tedy vědomí sebe sama, vzniká naše Já: *My však, kdo my? Snad onen duchovní člověk, anebo ten, který se mu blíží a který se rodí v čase? (...) vždyť ještě dříve (...) jsme byli čisté duše (...) neodlišené a neoddělené (...) tvořící jeden celek. (...) K onomu člověku přistoupil jiný člověk, který chtěl být. A našel nás a přidal se k onomu člověku. A tak jsme se stali zároveň dva.* (VI,4,14,16). Mnohokrát opakovaná oscilace mezi nahlížením (theoríá) a reflexí (logos) dala prostor pro vznik jazyka a pro možnost vnímat svět zprostředkovaně skrze slova. Ta jako zástupné nálepky vstupují mezi bezprostřední nahlížení, tedy mezi prožitek a naše uvědomování si prožitku. Pomáhají nám zastavit, co zastavit nelze, co je vrženo v proudu času a je spolu s ním odnášeno.

Plótinova poslední slova

- Když nadešla jeho smrt - jak nám vyprávěl Eustochios, který s ním dlel v Puteoli - přišel jsem pozdě večer k němu a Plótinus řekl: “Ještě čekám na tebe.” A potom řekl, že se pokouší přivést božství, které je v nás, k onomu božství, které je ve veškerenstvu. Pak se pod postelí, na které spočíval, mihl had a zmizel v díře, která byla ve zdi. Tehdy Plótinus vypustil duši.
(Vita Plotini 2,26)*

Plótinus – první archetypální psycholog či psychoterapeut

Vnitřní život člověka nenabude nikdy dokonalé jednoty; nebude nikdy ani čistou extází, ani čistým rozumem, ani čistou smyslovostí. Plótinus to věděl. Přijímal tyto početné úrovně života s jemností a snažil se tuto početnost omezit, nakolik to bylo možné, tím, že odvracel pozornost od toho, co je „složené“... Je třeba, aby se člověk naučil snášet sám sebe. (Pierre Hadot)

Podobnost řeckých slov být (einai) a jedno (hen)

U čísel podílení se v jednotě dává vznik kvantitě, zde stopa Jednoho dává vznik jsoucnu (úsia) a jsoucno není ničím víc než touto stopou Jednoho. - A kdybychom prohlásili, že sloveso einai (být) je odvozeno od hen (jedno), nepochybně bychom řekli pravdu. (V,5,5)

Všechno přichází od Jednoho, protože v něm nic není, takže aby jsoucno bylo, Jedno musí být nikoli jsoucnem, ale Otcem jsoucna, a jsoucno jeho prvorozeným dítětem (V,2,1)

Sv. Augustin(354-430): ...nad Bohem není nic a protože Bůh je jsoucno, není nic nad jsoucnem...

Socha Sv. Augustina na Karlově mostě

